

BOHOVIA UVOĽNILI TRÓN PRE HILLARYHO A TENZINGA

Michal Zeman | 29.05.2013 10:00

Pozeráme sa hore. Týždne, mesiace... Nič iné nerobíme... Tam je vrchol Everestu. Už to nie je len sen na nebi. Zlezieme ho. Tentoraz s božou pomocou pôjdeme až do konca. Norgayove slová sa naplnili. Presne pred šesťdesiatimi rokmi dobylo ľudstvo tretí pól planéty. Polhodinu pred pravým poludním stáli na vrchole Mount Everestu Novozélanďan Edmund Percival Hillary a Šerpa Tenzing Norgay.

Edmund Hillary (vpravo) a Tenzing Norgay na fotografii z roku 1953.

Autor: SITA/AP

Dvojica zložila bastarda.

„Ešte niekoľko úderov čakanom do tvrdého snehu – a stáli sme na vrchole. **Mojím prvým pocitom bola úľava.** Pozeral som na Tenzinga, a hoci mu tvár zakrývala kukla, ochranné okuliare a dýchacia maska ovenčená dlhými cencúľmi, jasne som videl jeho úsmev čistej radosti,“ spomínal Hillary. Keď zišli do základného tábora, vyslovil svoju legendárnu, šťavnatú vetu. **„Zložili sme toho bastarda.“** Po desaťročiach márných pokusov, nádejí i obetí, keď sa už mnohých zdalo, že táto úloha je nad ľudské sily, vystúpil človek na strechu sveta. Pre ľudstvo to bol podobný medzník ako prvý let do kozmu alebo prvé kroky na Mesiaci. „V ten večer sme boli myšlienkami s mnohými horolezcami, čo sa pokúšali dobyť Everest pred nami. Mysleli sme na ich boje, na ich zdatnosť a odvahu. Ako nesmierne by ich potešilo, že tento dlhý zápas sa skončil víťazne!“ napísal v knihe o everestskom triumfe vedúci expedície Brit John Hunt. Cestu na Everest otvorila pre ľudstvo dvojica, ktorá sa vo výprave zloženej z popredných horolezcov z viacerých krajín ukázala v rozhodujúcej chvíli ako najsilnejšia a najodolnejšia. **Stalo sa 29. mája 1953.** Štyri dni pred korunováciou kráľovnej Alžbety II. Senzačnú správu podržali a do sveta sa rozletela až večer pred korunováciou. Pre novú panovníčku to malo byť dobré znamenie. Vzápätí mladá kráľovná udelila Hillarymu i Huntovi rytierske tituly.

Pätnásť minút na vrchole.

Tibeťania ho volajú Čomolungma, Nepálčania Sagarmatha a zvyšok sveta Mount Everest. Dlhو mala hora jednoduchý názov: Vrchol XV. Mount Everestom sa stala v roku 1865 na počesť zememerača Georga Everesta z Walesu, ktorý 24 rokov predtým presne zaznamenal jej polohu. Do polovice devätnásteho storočia vedeli o tajuplnom himalájskom veľikánovi iba domorodci. Pozerali na neho so zbožnou úctou i strachom. Boli presvedčení, že hore sídlia bohovia. Až dovtedy, kým ich na tróne nevystriedal 33-ročný Hillary a o šesť rokov starší Tenzing. Vystúpili na vrchol s pomocou kyslíkových prístrojov. „Bol to úžasný výkon priekopníkov, zbúrali jednu veľkú bariéru. To, že použili kyslík, bolo v tom čase prirodzené a nevyhnutné. Tvorili úplne vyrovnanú dvojicu. Možno by Tenzing na vrchol bez Hillaryho nikdy nevyšiel. A naopak,“ skladá úctu odvážnym mužom prvý Slováčok na Evereste Zoltán Demján. Na vrchole pobudli

pätnäť minút. Fotoграфoval len Hillary a zvečnil spolubojovníka s čakanom, na ktorom bolo niekoľko vlajok. Dlho veľkoryso živil predstavu, že ho dosiahli spolu, ruka v ruku. Až po Tenzingovej smrti priznal, že kráčal niekoľko krokov pred ním a stal sa prvým človekom, ktorý sa pozrel na svet z jeho najvyššieho bodu.

Sir Edmund Hillary (vľavo) a šerpa Tenzing Norgay

Autor: Reuters

Biznis pod himalájskym obrom.

Od priekopníckeho činu v pionierskych rokoch horolezectva **úspešne zdolali Everest už viac ako tri tisícky horolezcov. Vyše dvesto z nich našlo pod vrcholom smrť.** Everest sa stal cieľom odvážlivcov, ale aj dobrodruhov a hazardérov. Každý rok pribúda veľa extrémnych športovcov. Švéd Tomas Olsson sa pokúsil zjazdiť z vrchu na lyžiach, ale vo výške 8 500 metrov mal ťažký pád a zahynul. Tento kúsok sa ako prvému podaril Slovincovi Davovi Karničarovi. **Šerpa Lakpa Tharke na vrchole pózoval nahý.** Holanďan Wim Hof, prezývaný ľadový muž, chcel vyjsť hore v sandálach a trenírkach, ale pokus vzdal s omrznutými prstami vo výške 7 400 m... **Z výstupov na Everest sa stal biznis.** Každý rok pribúdajú komerčné výpravy. V základnom tábore sa na výstup chystajú stovky záujemcov. Väčšina z nich sa pokúša **vyliezť hore s pomocou Šerpov a s kyslíkom za masťný poplatok – 60-tisíc dolárov.** Odhaduje sa, že na ceste na vrchol himalájskeho obra sa nachádza až 50 ton odpadkov. Romantické časy horolezeckých bohatierov sú preč. **Medzi najotrasnejšie patrí prípad Brita Davida Sharpa, ktorý na ceste na vrchol skolaboval z nedostatku kyslíka. Vedľa neho prešlo asi štyridsať horolezcov, ale nik mu nepomohol...**

Veľký muž Nepálčanov.

Everest zažil aj množstvo výnimočných športových výkonov. Ale nik už neprekonal Hillaryho, ktorý sa hrdí šľachtickým titulom Sir. Stal sa najslávnejším Novozélandčanom i svetovým horolezcom. Hrdina a jeden z najväčších dobrodruhov 20. storočia sa sám považoval za obyčajného človeka a včelára. Vystúpil aj na ďalších desať himalájskych vrcholov a necelých päť rokov po zdaní Everestu dosiahol s polárnou výpravou Južný pól. Pre vysokú postavu – 188 centimetrov – ho Nepálčania volali Veľký muž. „Slávu, ktorú získal, nevyužil pre seba, ale venoval ju Nepálu. Pomáhal budovať lesné škôlky, nemocnice, školy. Mnohé som navštívil, stále stoja, fungujú,“ približoval jeho zásluhy Demján. Hory mu priniesli nehynúci obdiv ale aj veľa smútku. V Himalájach stratil po havárii lietadla (1975) prvú manželku Louise i 16-ročnú dcéru Belindu. O pätnásť rokov neskôr sa druhý raz oženil – vzal si June Mulgrewovú, bývalú manželku horolezeckého priateľa, ktorý takisto zahynul pri leteckom nešťastí. Svojho druha Tenzinga prežil o 22 rokov, zomrel ako osemdesiatosemročný. Posledné obdobie trávil na kolieskovom kresle. Príčinou smrti bol infarkt. „Dobyli sme Everest. Úcta, úžas, pokora, pýcha, nadšenie. To mali byť pocity prvého človeka na vrchole najvyššej hory. Ale vo mne prevládala úľava a prekvapenie. Úľava z toho, že sme dosiahli nedosiahnuteľné a prekvapenie, že sa to podarilo práve mne, starému Edovi Hillarymu, obyčajnému včelárovi. Nemohol som tomu uveriť,“ napísal v pamätiach Edmund Hillary.

Sir Edmund Percival Hillary. Autor: SITA

Najväčšia záhada hory: boli prví Mallory a Irvine?

Boli Hillary a Tenzing naozaj prví, ktorí vystúpili na najvyššiu horu sveta? Oficiálne to platí, ale pochybnosti pretrvávajú. Tajomný a majestátny Everest skrýva veľa tajomstiev. Toto je najväčšie z nich. Podľa všetkého záhada zostane nezodpovedaná. Neexistujú totiž nijaké nezvratné dôkazy o tom, že na jeho vrchol vystúpil človek už pred legendárnou dvojicou. **Na vrchole mohli stáť o takmer tridsať rokov skôr, 8. júna 1924, George Mallory a Sandy Irvine.** Prvý bol vcelku nevýrazný, 35-ročný dedinský učiteľ, otec troch detí a druhý len 22-ročný študent. Mallory bol lídrom dvojice, mal skúsenosti už z predchádzajúcich britských expedícií (1921 a 1922) a patril v tom čase k špičkovým lezcom. Posledný, kto ich videl, bol geológ Noel Odell. Zazrel dva body pohybujúce sa k vrcholu asi vo výške 8 600 metrov. „Vzhľadom na to, ako vysoko boli, keď som ich naposledy videl, si myslím, že pravdepodobnosť, že vyšli až na vrchol, je vysoká,“ napísal Noell. Možno obaja, alebo aspoň jeden z nich boli až na samom vrchole. Američan Conrad Anker našiel v roku 1999 pod vrcholom zmrznuté Malloryho telo. A okrem toho vecí, ktoré mu patrili – slnečné okuliare, nožík, kus lana, kyslíkovú bombu. Zomrel Mallory ešte pred výstupom alebo až po ňom? Na túto otázku nedokázal odpovedať. Nenašiel ani najhľadanejší corpus delicti – fotoaparát, ktorý mal vraj Brit so sebou a ktorý by mnohé objasnil. S istotou sa vie len jedinú: 6. júna 1924 po raňajkách vyrazili z tábora v Severnom sedle vo výške 7000 metrov smerom k vrcholu. Potom sa obloha zatiahla a dvojica sa definitívne stratila. Skupina britských a amerických odvážlivcov sa pod Ankerovým vedením pustila do pozoruhodného pokusu. Zorganizovala pred šiestimi rokmi retrovýpravu a zrekonštruovali Malloryho a Irvinov pokus z roku 1924. Použili rovnaké vybavenie i oblečenie z vlny a bavlny namiesto súčasných špičkových odolných materiálov. Ich pokus bol úspešný a z toho urobili záver, že aj Mallory a Irvine to mohli zvládnuť. Neistota trvá, dôkazy chýbajú. Vzrušujúcu záhadu možno ľudstvo už nikdy neobjasní...

Koľko meria Everest?

Dlho sa udávala výška, ktorá stále vo väčšine encyklopédií platí: 8848 m n. m. Podľa meraní s GPS z roku 1999 by mal byť vrchol až o dva metre vyšší. Geológovia tiež tvrdia, že **Everest je mladý vrch a stále rastie – až päť milimetrov ročne.** Číňania prišli nedávno s úplne novou teóriou. Použili najmodernejšie prístroje a celý projekt dokončili výstupom na vrchol (štyria horolezci - merači a traja vedci). **Výsledok bol prekvapujúci: Everest vraj meria iba 8844,43 m.**